

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата медичних наук,

доцента Малачинської Марії Йосипівни

на дисертаційну роботу Юкало Володимира Васильовича

на тему: **«Розвиток публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні»**,

яка подається до захисту на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» (галузь знань «Публічне управління та адміністрування»)

Актуальність обраної теми. З початку війни, за відомостями, зареєстрованими в електронній системі здоров'я, в Україні має місце суттєвий спад народжуваності у 2022-2023 роках. Така негативна динаміка демографічних процесів становить величезну проблему для майбутнього людського, трудового, економічного потенціалу України. Додатково зазначимо, що майже кожна п'ята пара в сучасній Україні має проблеми з природним зачаттям дитини, що також негативно впливає на рівень народжуваності. Такі негативні чинники як хронічний стрес через війну у населення репродуктивного віку, погіршення загального стану здоров'я та поранення у військовослужбовців обох статей, сексуальне насилля під час військового конфлікту, обмеження у доступі до медичних послуг та інші призводять до погіршення репродуктивного здоров'я і необхідності звертатися до програм допоміжних репродуктивних технологій з метою стати батьками. Також, нині в Україні змінився акцент надання медичних послуг – основна увага сконцентрована на перебудові системи охорони здоров'я відповідно до сучасних умов, система охорони здоров'я працює, переформатована і переведена на військові рейки. З іншого боку реформи продовжуються, і вже зараз треба розвивати ті напрями, які будуть гостро запитані в найближчі часи.

Аналіз сучасного стану публічного управління щодо застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні демонструє величезний розрив між потребою у програмах подолання безпліддя за

допомогою таких програм в Україні та їх наявною кількістю. Переважно застосування програм допоміжних репродуктивних технологій нині в Україні здійснюється в секторі надання медичних послуг приватними закладами охорони здоров'я з мінімальною участю державного сектору охорони здоров'я, не говорячи про програми соціально-економічної підтримки, правового чи психологічного супроводу тощо. Тому вважаємо вибір тематики дисертантом своєчасним та актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, зв'язок із науковими дослідженнями. Зазначимо, що дослідження охоплює питання співвідношення державного управління та місцевого самоврядування, концепція відповідальності та спроможності об'єднаних територіальних громад в цій галузі, надання первинної медичної допомоги в об'єднаних територіальних громадах на перетині медичної та адміністративної реформ (що підтверджено участю автора дослідження як виконавця у науково-дослідних роботах, реєстраційні номери ДР № 0119U100911, ДО № 0221U103957).

Дослідження здійснене з позицій міждисциплінарного наукового пошуку і спирається на розробки українських та іноземних вчених, міжнародні угоди, стандарти та підходи до управління галуззю охорони громадського здоров'я, охорони репродуктивного здоров'я, управління щодо здійснення програм допоміжних репродуктивних технологій. Положення, результати та нароби дослідження пройшли апробацію на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях за межами України (Австрія, Турецька Республіка Північного Кіпру), закладах вищої освіти: Національний лісотехнічний університет України (Акт впровадження від 19.06.2023 року); Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (довідка від 27.09.2023 року); закладах охорони здоров'я – ТОВ «Медіковер Україна» (довідка від 26.06.2023 року №130/1); органах влади – Департамент охорони здоров'я Львівської обласної державної адміністрації (довідка від 06.09.2023 року № 22- 3124/0/2-23).

Матеріали та результати наукової роботи можуть бути використані науковцями, управлінцями–практиками, експертами галузі для розробки інноваційних механізмів публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні, будуть корисними у публічному обговоренні законопроектів щодо демографічної політики, репродукції людини, репродуктивного здоров'я, створення загальнодержавних та регіональних програм з допоміжних репродуктивних технологій, підготовці лекційних курсів із публічного управління та адміністрування, реформування галузі охорони здоров'я, правознавства, біоетики, медичної етики тощо.

Рівень апробації та оприлюднення результатів наукового пошуку відповідає вимогам до дисертаційних досліджень і знайшов своє відображення у 10 працях: 2 статтях у наукових фахових виданнях України, 2 статтях – у виданні, що входить до наукометричної бази даних Web of Science; а також у 6 тезах у збірках доповідей на міжнародних конференціях в трьох різних країнах.

Зазначаючи на науковій новизні дослідження, наголосимо на тому, що здобувач *вперше* обґрунтував напрями розвитку публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні, до яких відніс інформаційне забезпечення, організаційно-правове забезпечення, фінансову підтримку/дофінансування програм допоміжних репродуктивних технологій, збір статистичних даних з метою відслідковування результативності управлінських рішень, використання біотичних підходів до прийняття управлінських рішень, гарантування доступності послуг допоміжних репродуктивних технологій, громадську взаємодію різних суб'єктів управління, врахування особливостей публічного управління у воєнний та поствоєнний час. Дисертантом удосконалено понятійно-категоріальний апарат досліджень репродуктивного здоров'я в частині змістового уточнення категорій «доступність до медичних послуг з ДРТ», «транскордонне репродуктивне лікування за допомогою ДРТ», «ефективність медичних послуг», «методи економічної обґрунтованості медичних послуг».

Також в роботі проаналізовані та охарактеризовані з позиції автора можливості застосування концепції «доброго врядування» (good governance)

для вдосконалення публічного управління у сфері застосування програм ДРТ, через визначення принципів до управління здоров'ям. Схвалення, на нашу думку, заслуговують зусилля здобувача щодо визначення критеріїв оцінки ефективності публічного управління у сфері застосування програм ДРТ в Україні, які базуються на Міжнародній рамці оцінки ефективності розвитку програм репродуктивного здоров'я Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Одержані результати дослідження В. Юкало ґрунтуються на вдало підібраній методологічній базі, завдяки якій було коректно сформульовані вихідні положення дослідження. Підібрані методи наукового дослідження (загальнонаукові (синтез, аналіз, порівняння, моделювання, узагальнення, класифікація наукових та нормативно-правових джерел), емпіричні (ретроспективний, прасиметричний, діагностичний,) та порівняльно-зіставні дозволили виявити у порівнянні та розвитку тенденції змін в управлінні системою охорони здоров'я, в управлінських практиках застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в різних країнах та в Україні, а також щодо міжнародних стандартів збереження репродуктивного здоров'я та лікування непліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки та практики. Значення результатів дослідження В. Юкало для науки та практики публічного управління та адміністрування полягає у тому, що автор пропонує впроваджувати п'ять принципів до управління здоров'ям, які поєднуються в загальносупільному та загальнодержавному підходах для досягнення максимальної ефективності управління у сфері застосування допоміжних репродуктивних технологій, а також обґрунтовує пріоритетні напрями вдосконалення публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні, базуючи на міжнародних стандартах та найкращих світових практиках управління цією галуззю.

У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу здобувача В. Юкало, наголосимо на певних **дискусійних положеннях**, які, на наш погляд, потребують роз'яснення :

1. В роботі відсутні управлінські пропозиції в частині первинного звернення громадян з непліддям, розвитку мережі їх подальшого супроводу.

2. Робота мала б більшу прикладну цінність, якби було наведено більше прикладів іноземного досвіду щодо ефективного менеджменту застосування програм допоміжних репродуктивних технологій віковим пацієнтам, пацієнтам з інвалідністю тощо на рівні закладів охорони здоров'я.

3. В роботі вкрай обмежено розкриті питання порівняльних характеристик відділень допоміжних репродуктивних технологій як в контексті міжнародного досвіду, так і між регіонами України, закладами різних форм власності.

4. Розкриваючи інформаційну підтримку впровадження місцевих та державних програм щодо лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій, автор не зазначає на проблемі психологічного бар'єру звернення за лікуванням та підтримки пацієнта у подоланні такого бар'єру.

5. В дисертації не описано управлінські практики щодо вирішення проблеми непліддя за допомогою ДРТ в одиноких бездітних або бездітних людей, що в майбутньому для України в умовах війни та демографічної кризи може становити практичний інтерес.

Наголосимо, що вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну високу оцінку змісту дослідження, його актуальність та своєчасність, не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Можемо зазначити, що робота виконана на високому теоретико-методологічному та практичному рівнях. Наявна наукова новизна, практична значущість результатів дослідження, збалансована структура роботи, логіка викладення матеріалу та обґрунтованість результатів дослідження дозволяють зробити *висновок* про те, що дисертація «Розвиток публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні» здобувача В.В.Юкала є самостійним завершеним науковим дослідженням на правах рукопису, яке виконано здобувачем особисто за актуальною темою засобами адекватних наукових методів.

Робота містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практично значущі результати проведених здобувачем досліджень, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, вирішують поставлені перед дослідженням завдання, за своєю актуальністю, науковою новизною отриманих результатів, теоретичним і практичним значенням.

Дисертація відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Основні результати дослідження мають належний рівень практичного впровадження.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертаційних досліджень, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 зі змінами, а сам автор Володимир Васильович Юкало заслуговує на присудження наукового ступеню доктора філософії за галуззю знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри акушерства та гінекології
Львівського національного медичного
університету ім. Данила Галицького,
Заслужений лікар України

М.Й. Малачинська

ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
Львівського національного
медичного університету
ім. Данила Галицького